

अमीरे अहले सुन्नत की किताब “आशिक़ाने रसूल की 130 हिकायात” की एक किस्त

हफ्तावार रिसाला : 354
Weekly Booklet : 354

मस्जिदे मदीना

सफ़्हात 24

फ़ारूके आ'ज़म और
मस्जिदे कुबा

03

मस्जिदे शैख़ैन

13

मस्जिदे सज्दा

07

मस्जिदे मीनारतैन

18

शैख़े तीरीक़त, अमीरे अहले सुन्नत, बानिये दावते इस्लामी, हज़रते अल्लामा मौलाना अबू बिलाल

मुहम्मद इल्यास अंत्तार क़ादिरी रज़वी

دَامَتْ يُرْكَأْتُهُ
الْعَالِيَّةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ النُّبُوْسِلِيْنَ ط
أَمَّا بَعْدُ فَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ السَّيِّطِنِ الرَّجِيْمِ ط بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط

کتاب پढنے کی دعا

अज़् : शैखे तरीकत, अमीरे अहले सुन्नत, बानिये दा'वते इस्लामी, हजरते अल्लामा मौलाना अबू बिलाल मुहम्मद इल्यास अंतार कादिरी रज़वी उन्होंने इस्लामी सभके पढने से पहले नीचे दी हुई दुआ पढ़ लीजिये

दीनी کتاب یا اسلامی سبک پढنے سے پہلے نیچے دی हुई दुआ پढ़ लीजिये
जो کुछ پढ़ेंगे یاد رہے گا । دعا یہ ہے :

اللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَلُذْشُرْ
عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاَكْرَامِ

तरजमा : ऐ अल्लाह पाक ! हम पर इल्मो हिक्मत के दरवाजे खोल दे और हम पर अपनी रहमत नाजिल फरमा ! ऐ अज़मत और बुजुर्गी वाले । (مسنطرف ج ۱، دار الفکیر بیروت)

نوٹ : اول اخیر اک اک بار دوسرا د شاریف پढ़ लीजिये ।

تالیبے گمے مدنیا
و بکی او
و مانیکرت
13 شوالل مورخ 1428ھ.

نامہ رسالا : مساجید مدنیا

سینے تباہت : جیل کا'दا 1445ھ., مई 2024ء۔

تا'داد : 000

ناشر : مکتبہ ترکیب مدنیا

مدنی ایلٹیجا : کسی اور کو یہ رسالا آپنے کی اجازت نہیں ہے ।

ટ્રાન્સલેશન ડિપાર્ટમેન્ટ (દાવતે ઇસ્લામી ઇન્ડિયા)

યેહ રિસાલા “મસાજિદે મદીના”

શૈખે તરીકૃત, અમીરે અહલે સુન્ત, બાનિયે દાવતે ઇસ્લામી હજરત
અલ્લામા મૌલાના અબુ બિલાલ મુહુમ્મદ ઇલ્યાસ અંતાર કાદિરી રજીવી
ડામથ بِكَثُمَّ الْعَالِيَهُ ને ઉર્ડૂ જગાન મેં તહેરીર ફરમાયા હૈ ।

ટ્રાન્સલેશન ડિપાર્ટમેન્ટ ને ઇસ રિસાલે કો હિન્દી રસ્મુલ ખત્મ મેં તરતીબ દે કર પેશ કિયા હૈ ઔર મકતબતુલ મદીના સે શાએઅ કરવાયા હૈ । ઇસ રિસાલે મેં અગર કિસી જગહ કમી બેશી યા ગુલતી પાએં તો ટ્રાન્સલેશન ડિપાર્ટમેન્ટ કો (બ જરીએ Whatsapp, Email યા SMS) મુત્તલઅ ફરમા કર સવાબ કર્માઝિયે ।

રાબિતા : ટ્રાન્સલેશન ડિપાર્ટમેન્ટ (દાવતે ઇસ્લામી ઇન્ડિયા)

મકતબતુલ મદીના, સિલેક્ટેડ હાઉસ, અલિફ કી મસ્જિદ કે સામને,
તીન દરવાજા, અહુમદાબાદ-1, ગુજરાત ।

MO. 98987 32611 • E-mail : hind.printing92@gmail.com

કિયામત કે રોજ હસરત

ફરમાને મુસ્તફા : ﷺ : સબ સે જિયાદા હસરત કિયામત
કે દિન ઉસ કો હોગી જિસે દુન્યા મેં ઇલમ હાસિલ કરને કા મૌકઅ મિલા મગર ઉસ
ને હાસિલ ન કિયા ઔર ઉસ શાખસ કો હોગી જિસ ને ઇલમ હાસિલ કિયા ઔર
દૂસરોં ને તો ઉસ સે સુન કર ન ફઅ ઉઠાયા લેકિન ઇસ ને ન ઉઠાયા (યા'ની ઉસ ઇલમ
પર અમલ ન કિયા) ।

(تاریخ دمشق لابن عساکر ١٣٨ ص دار الفکریروت)

કિતાબ કે ખરીદાર મુતવજ્જેહ હોય

કિતાબ કી તબાઅત મેં નુમાયાં ખરાબી હો યા સફહાત કમ હોય યા બાઇન્ડિંગ મેં
આગે પીછે હો ગએ હોય તો મકતબતુલ મદીના સે રૂજૂઅ ફરમાઝિયે ।

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتِمِ النَّبِيِّنَ ط
أَمَّا بَعْدُ فَاعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ ط بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ط

ये हमारी अधिकारी किताब “आशिकाने रसूल की 130 हिकायात मध्ये मक्के मदीने की जियारतें” सफहा 295 ता 321 से लिया गया है।

ਮਸਾਜਿਦੇ ਮਢੀਨਾ

दुआए अन्तार : या रब्बे करीम ! जो कोई 22 सफ़्हात का रिसाला : “मसाजिदे मदीना” पढ़ या सुन ले उसे मक्के मदीने की बा अदब हाजिरी नसीब फरमां और उस को मां बाप समेत बे हिसाब बख्खा दे ।

أمين بجاو خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

दुरुदे पाक की फूजीलत

फ़रमाने आखिरी नबी ﷺ : جب جुमे' رات کا دن
आتا ہے، اللّاہ پاک فِریشتوں کو بھجتا ہے جن کے پاس چاندی کے
کاگڑا اور سونے کے کلماں ہوتے ہیں، وہ لیختے ہیں؛ کیون یومے جुمے' رات اور
شنبے جو مسیح پر کسرت سے دُرُّدے پاک پढ़تا ہے।

(كتنز العمال، 1/250، حديث: 2174)

शाफेए रोजे जजा तुम पे करोड़ों दुखद दाफेए जम्ला बला तुम पे करोड़ों दुखद

(हदाइके बख्तिश, स. 264)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ * * * صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

चन्द्र मसाजिदे मदीना का जिक्रे खैर

मदीने मुनव्वरा और इस के गिर्दों नवाह में मुतअ़द्दिद ऐसी
मसाजिद हैं जो ﷺ के महबूब صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالْهُوَ سَلَّمَ की तरफ मन्सूब हैं।

હુસૂલે બરકત કે લિયે ચન્દ કા જિક્ર કિયા જાતા હૈ તાકિ જાઇરીને અાશિકીન ઇન્હેં તલાશ કર કે જહાં જહાં મસ્જિદેં મિલેં વહાં નફ્લેં પઢેં ઔર જહાં આસાર ન પાએં વહાં બ નિગાહે હસરત ફ્જાઓં કી જિયારત કર કે બરકત હાસિલ કરેં ઔર વહાં દુઆએં માંગેં કિ જહાં જહાં સુલ્તાને કૌનો મકાં ﷺ કી તશરીફ આવરી હુઈ હૈ વહાં દુઆ કબૂલ હોતી હૈ । હજરતે અલ્લામા શૈખ અબ્દુલ હક મુહદિસે દેહલ્વી ﷺ ને ઇશ્કો મસ્તી મેં ડૂબ કર કિતની પ્યારી બાત કહી હૈ કિ “અરબાબે બસીરત (યા’ની દિલ કી નજર રખને વાલે) યેહ જાનતે હૈં કિ ઇન (મક્કે મર્દીને કે) પહાડોં ઔર વાદિયોં મેં અસરે જમાલે મુહ્મદી ઔર જુહૂરે કમાલે અહ્મદી સે કિસ કદર નુરાનિયત જાહિર હો રહી હૈ ! બેશક ઇસ કા સબબ યાહી હૈ કિ ઇન તમામ જગહોં મેં કોઈ ભી ઐસા જર્રા નહીં જિસ પર નજરે મુબારક ન પડી હો ઔર વોહ દીદારે રિસાલત મઆબ સે ﷺ સે શરફ્યાબ ન હુવા હો । (جذب القلوب، ص 148)

આ કે મેં રૂહ કી હર તહ મેં સમો લૂં તુઝ કો એ હવા તૂ ને તો સરકાર કો દેખા હોગા

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ ﴿٣﴾ صَلُوٰ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿1﴾ મસ્જિદે કુબા

મર્દીનએ તથ્યબા સે તક્રીબન તીન કિલો મીટર જુનૂબ મગરિબ કી તરફ “કુબા” નામી એક કદીમી ગાંવ હૈ જહાં યેહ મુતર્બર્ક મસ્જિદ બની હુઈ હૈ, કુરાને કરીમ ઔર અહાદીસે સહીહા મેં ઇસ કે ફ્જાઇલ નિહાયત એહતિમામ સે બયાન ફરમાએ ગાએ હૈને । મસ્જિદે નબવી શરીફ સે દરમિયાની ચાલ સે ચલ કર તક્રીબન 40 મિનટ મેં આશિકાને રસૂલ મસ્જિદે કુબા પહુંચ સકતે હૈને । બુખારી શરીફ મેં હૈ : صلُوٰ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ હર હપ્તે કો કભી પૈદલ તો કભી સુવારી પર મસ્જિદે કુબા તશરીફ લે જાતે થે ।

(بخاري، 402، حديث: 1193)

ڈمरے کا سواب

دو فرামीनے مسٹفَا : ﷺ مسجدے کوہا مें نماज़ پढ़نا “ڈمरے” के بराबर है। (324، حدیث: 1/348) (تَنْزِيٰ، 1/348) (2) جिस شख्स ने अपने घर में वुजू किया फिर मस्जिदे कुबा में जा कर नमाज़ पढ़ी तो उसे “ڈمरे” का سواب मिलेगा। (ابن حجر، حدیث: 2/175)

فَإِذَا كُوْبَةَ الْمَسْجِدِ آتَاهُمْ أَوْلَى

musalmānōn के दूसरे खलीफ़ा हज़रते ڈمर फ़ारूक़े आ'ज़म अ़ब्दुल्लाह की क़सम ! मस्जिदे कुबा में दाखिल हुए तो इर्शाद फ़रमाया : **अल्लाह** की क़सम ! मुझे इस मस्जिद में एक नमाज़ पढ़ना बैतुल मुकद्दस में एक नमाज़ पढ़ने के बाद चार रक़अतें पढ़ने से ज़ियादा महबूब है, और अगर ये ह मस्जिद दूर दराज़ अलाके में होती तब भी हम ऊंटों के जिगर फ़ना कर देते (या'नी इस की ज़ियारत के लिये हम ज़रूर सफ़र करते)। (كتاب العمال، 7/62، حدیث: 38174)

أَبْدُولَلَاهُ بْنُ عَمَّارٍ أَوْلَى

हज़रते अब्दुल्लाह इब्ने ڈمर رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ हर हफ़ते मस्जिदे कुबा में हाजिर होते थे। (مسلم، 724، حدیث: 1399)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ﴿٢﴾ صَلُّوا عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿2﴾ ماریجادے فَجَّرِيَخِ

ये ह मस्जिद शरीफ़ मस्जिदे कुबा से मशरिकी जानिब एक किलो मीटर के फ़ासिले पर है। जब लश्करे इस्लाम ने बनी नुज़ेर का मुहासरा किया था उस वक्त शहनशाहे मदीना صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالْهُوَ أَكْبَرُ का मुबारक खैमा यहीं लगाया गया था और इस मकाम पर आप صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالْهُوَ أَكْبَرُ ने 6 दिन नमाज़ें अदा फ़रमाई थीं। (فَقَامُوا فَوَاءً، 2/821) इस की यादगार में ये ह मस्जिद बनाई गई।

‘બા’જુ લોગ ગુલતું ફુહમી કે સબબ ઇસ કો “મસ્જિદે શમ્સ” કહતે થે ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿3﴾ ખ્રમ્સા (યા સબ્ડા) મસાજિદ

મદીનએ તથ્યબા કે શિમાલ મગૃસિબી તરફ સલઅ પહાડ કે દામન મેં પાંચ મસ્જિદેં એક દૂસરે કે કરીબ કરીબ વાકેઅ હુંને । દર અસ્લ યાં પહલે સાત મસાજિદ હુવા કરતી થોં । અરબી મેં સાત કો “સબ્ડા” કહતે હૈનું લિહાજા યેહ અલાકા “સબ્ડા મસાજિદ” કે નામ સે જાના જાતા થા । અબ પાંચ મસ્જિદેં રહ ગઈ હુંને ઔર અરબી મેં પાંચ કો “ખ્રમ્સા” કહતે હૈનું ઇસ લિયે આહિસ્તા આહિસ્તા યેહ મકામ “ખ્રમ્સા મસાજિદ” કે નામ સે મશહૂર હો ગયા । ઇન પાંચ મેં સે એક મસ્જિદ બ નામ “મસ્જિદુલ ફ્રત્હ” ટીલે પર વાકેઅ હુંને જિસ પર ચઢને કે લિયે સીદ્ધિયાં ભી મૌજૂદ હુંને । “ગુજરાતે અહૃજાબ” કે મૌકાઅ પર (જિસે ગુજરાત ખન્દક ભી કહા જાતા હૈ) હુજૂર તાજદારે મદીના ચલીલું ને મસ્જિદુલ ફ્રત્હ કે મકામ પર પીર, મંગલ, બુધ તીન દિન મુસલમાનોને કે ફ્રત્હો નુસ્રત કે લિયે દુઆ ફરમાઈ, તીસરે દિન જોહર વ અસ્ર કે દરમિયાન ફ્રત્હ કે બિશારત મિલી ઔર ઐસી ફ્રત્હે કામિલ હાસિલ હુર્રી કિ ઇસ કે બા’દ હમેશા દુશ્મન મગૃલૂબ (યા’ની દબે હુએ) રહે ।

હજરતે જાબિર રુફુઁણું મસ્જિદે ફરમાતે હૈ : “જબ મુજ્જે મુશ્કિલ પેશ આતી હૈ તો “મસ્જિદે ફ્રત્હ” મેં જા કર દુઆ માંગતા હું તો મુશ્કિલ હલ હો જાતી હૈ ।” મસ્જિદુલ ફ્રત્હ કે ઇલાવા દીગર છે મસ્જિદોને કે નામ યેહ હૈનું : ﴿1﴾ મસ્જિદે અબુ બક્ર સિદ્દીક રુફુઁણું (યેહ અસ્લ મેં મસ્જિદે અલી બિન અબી તાલિબ હૈ) ﴿2﴾ મસ્જિદે ઉમર બિન ખત્તાબ ﴿3﴾ મસ્જિદે અલી રુફુઁણું યેહ માજિયે

کُریب مें مسجدے अबू बक्र सिद्दीक़ के नाम से जानी जाती थी, 《4》 मस्जिदे سच्चिदा फ़तिमा رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، (येह मस्जिद दौरे सहाबा में न थी, इस की कोई तारीख मन्कूल नहीं, कहा जाता है कि 1329 हि. (1911 ई.) के बाद बनाई गई है) 《5》 मस्जिदे सलमान फ़ारसी رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، 《6》 मस्जिदे अबू ज़र ग़िफ़ारी رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ।

صلوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

《4》 مसجیدे ग़मामा

मक्कए मुकर्मा या जद्वा शरीफ से जब मदीनए मुनव्वरा आते हैं तो मस्जिदे नबवी शरीफ आने से कब्ल ऊंचे कुब्बों (गुम्बदों) वाली एक निहायत ही खूब सूरत मस्जिद आती है येही “मस्जिदे ग़मामा” है । हमारे प्यारे आक़ा मक्की मदनी मुस्तफ़ा صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने 2 हि. में पहली बार ईदुल फ़ित्र और ईदुल अज़हा की नमाज़ इस मकाम पर खुले मैदान में अदा फ़रमाई है । यहीं आप صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने बारिश के लिये दुआ फ़रमाई, दुआ फ़रमाते ही बादल घिर गए और बारिश बरसनी शुरूअ़ हो गई । “बादल” को अरबी ज़बान में ग़मामा कहते हैं इसी निस्बत से इसे अब मस्जिदे ग़मामा कहते हैं । यहां खुला मैदान था, पहली सदी के मुज़दिद, अमीरुल मोअमिनीन हज़रते उमर बिन अब्दुल अज़ीज़ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ ने यहां मस्जिद तामीर करवा दी ।

صلوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

《5》 ماسجیدे इजाबा

येह मस्जिदे मुबारक मदीनए मुनव्वरा की क़दीम तरीन 9 मसाजिद में से एक है जो कि शारेए मलिक फैसल (पुराना नाम शारेए सित्तीन या पहले

तरीके दाइरी Round about) पर जन्नतुल बक़ीअ़ की शिमाल मशरिक़ी जानिब (शारेए सित्तीन और शारेए मलिक अब्दुल अज़ीज़ के चौक की उलटी तरफ) वाकेअ़ है। इस मक़ाम पर एक बार हमारे प्यारे आक़ा, मक्के मदीने वाले मुस्त़फ़ा ﷺ ने दो रकअत नमाज़ अदा फ़रमाई और “‘तीन दुआएं” फ़रमाई इन में से दो क़बूल हुईं और एक से रोक दिया गया। वोह तीन दुआएं येह थीं : ﴿١﴾ या **اللَّٰهُمَّ** ! मेरी उम्मत कहत साली के सबब हलाक न हो। (क़बूल हुई) ﴿٢﴾ या **اللَّٰهُمَّ** ! मेरी उम्मत पानी में डूब कर हलाक न हो। (क़बूल हुई) ﴿٣﴾ या **اللَّٰهُمَّ** मेरी उम्मत आपस में न लड़े। (रोक दिया गया)

(صلوات، ص 1544، حدیث: 2890)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿6﴾ مसjid-e-Sukhiya

येह मस्जिद शारीफ़, अज़ाइब घर के क़रीब मदीनए मुनव्वरा के रेल्वे स्टेशन के इहाते में है, मस्जिदे सुक्ख्या उस तारीखी मक़ाम पर बनाई गई थी जहां येह ईमान अफ़रोज़ वाकिअ़ा हुवा था चुनान्वे अमीरुल मोअमिनीन हज़रते मौलाए काइनात, अलियुल मुर्तज़ा शेरे खुदा رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ बयान करते हैं : رَسُولُ اللَّٰهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ की म़इय्यत में हम मदीनए त़य्यिबा से निकले। जब सा’द बिन अबी वक़्कास رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ के हर्रतुस्सुक्ख्या के क़रीब पहुंचे तो आप صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने पानी त़लब फ़रमाया, वुजू कर के किल्ला रू खड़े हो कर अहालियाने मदीनए बा सकीना के लिये इस तरह खैरो बरकत की दुआ फ़रमाई : ऐ **اللَّٰهُمَّ** पाक ! इब्राहीम तेरे बन्दे और ख़लील थे, उन्हों ने मक्के वालों के लिये बरकत की दुआ फ़रमाई थी और मैं तेरा बन्दा और रसूल हूं तुझ से अहले मदीना के लिये दुआ करता हूं कि

इन के मुद और साअ़ (येह दो पैमानों के नाम हैं, इन) में अहले मक्का की निस्बत दो गुना बरकत अ़ता फ़रमा । (ترمذی، حدیث: 3940، 5/482)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ﴿صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ﴾

﴿7﴾ مسجدے سجادا

“مسجیدے سجادا” उस मुक़द्दस मक़ाम पर वाकेअ़ है जहां एक मशहूर वाकिअ़ हुवा था । चुनान्चे मक्तबतुल मदीना की 743 सफ़हात पर मुश्तमिल किताब, “जन्त में ले जाने वाले आ‘माल” सफ़हा 496 पर है : हज़रते अब्दुर्रहमान बिन औफ़ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سे मरवी है कि رसूلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ एक मरतबा बाहर तशरीफ़ लाए तो मैं भी पीछे हो लिया । आप एक बाग में दाखिल हुए और सजदे में तशरीफ़ ले गए, आप ने سجادा इतना त्वील कर दिया कि मुझे अन्देशा हुवा कहीं اَللَّاہُ
पाक ने रूहे मुबारका क़ब्ज़ न फ़रमा ली हो ! चुनान्चे मैं क़रीब हो कर बगौर देखने लगा, जब सरे अक़दस उठाया तो फ़रमाया : ऐ अब्दुर्रहमान ! क्या हुवा ? : मैं ने जवाबन अपना ख़दशा ج़ाहिर कर दिया तो फ़रमाया : जिब्रीले अमीन (عَلَيْهِ السَّلَامُ) ने मुझ से कहा : “क्या आप को येह बात खुश नहीं करती कि اَللَّاہُ
پाक फ़रमाता है कि जो तुम पर दुरूदे पाक पढ़ेगा मैं उस पर रहमत नाज़िل फ़रमाऊंगा और जो तुम पर सलाम भेजेगा मैं उस पर सलामती नाज़िل फ़रमाऊंगा ।” (منhadīr، 1/406، حدیث: 1662)
बतौरे यादगार इस मक़ामे पुर अन्वार पर “مسجدے سجادا” बना दी गई थी । आज कल वोह जदीद ता’मीर के साथ मौजूद तो है मगर वहां आवेजां तख़्ती पर “مسجدے अबू ज़र” लिखा हुवा है ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ ﴿صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ﴾

﴿8﴾ મસ્તિજદે જિબાબ (યા મસ્તિજદે રાયા)

“સનિયુતુલ વદાઅ” સે જબલે ઉહુદ કી તરફ જાતે હુએ ઉલટે હાથ પર મદીનએ મુનવ્વરા સે શિમાલ (NORTH) કી તરફ “જિબાબ” નામી પહાડ પર ગૃજવાએ તબૂક સે વાપસી પર યા બા’જ રિવાયત કે મુતાબિક “ગૃજવાએ ખન્દક” કે મૌકાઅ પર સરકારે મદીનએ મુનવ્વરા, સરદારે મકકાએ મુકર્રમા صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالَّهُ وَسَلَّمَ કા ખૈમા શરીફ નસ્બ કિયા ગયા થા। રિવાયત હૈ કે સરકારે દો આલમ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالَّهُ وَسَلَّمَ ને “જબલે જિબાબ” પર નમાજ ભી અદા ફરમાઈ હૈ। (جذب القلوب، ص 137-136، وفاء الوفاء، ج 2) ઇસ મુબારક પહાડ પર અમીરુલ મોઅમિનીન હજરતે ઉમર બિન અબ્ડુલ અજીજ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ ને બતારે યાદગાર એક મસ્જિદ બનાઈ જિસે “મસ્જિદે જિબાબ” યા “મસ્જિદે રાયા” કહા જાતા હૈ। ઇસે માજી મેં મસ્જિદે કરૈન ઔર “મસ્જિદે જાવિયા” કે નામ સે ભી પુકારા જાતા થા।

صلوا على الحبيب ﷺ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

﴿9﴾ મસ્તિજદે ઐનૈન

યેહ મસ્જિદ શરીફ મજારે હજરતે હમ્જા رَفِيقُ اللَّهِ عَنْهُ કે દરવાજાએ મુબારકા કે સામને જાનિબે કિબ્લા વાકેઅ પહાડ “જબલુર્માત” પર વાકેઅ થી, ઉહુદ કે દિન લશકરે ઇસ્લામ કે તીર અન્દાજ ઇસ પર ખડે થે। કહતે હૈને, હમ્જા رَفِيقُ اللَّهِ عَنْهُ કો ઇસી મકામ પર બરછી લગી થી। જાબિર رَفِيقُ اللَّهِ عَنْهُ સે રિવાયત હૈ, શહનશાહે ખેરુલ અનામ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَالَّهُ وَسَلَّمَ ને માઝ સહાબાએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرَّضُوان વહાં મુસલ્લાહ નમાજ અદા ફરમાઈ થી।”

(وفاء الوفاء، ج 2، ص 848-849)

صلوا على الحبيب ﷺ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

﴿10﴾ મરિજદે મશરબા ઉમ્મે ઇબ્રાહીમ

યેહ મસ્જિદ શરીફ હર્રએ શરકિયા કે કુરીબ નાભિલસ્તાન (યા'ની ખજૂર કે બાગ) મેં વાકેઅ થી । મશરબા યા'ની બાગ ઔર ઉમ્મે ઇબ્રાહીમ સે મુરાદ ઉમ્મુલ મોઅમિનીન હૃજરતે મારિયા કિબતિયા رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا રહેંછે, યેહ ઇન્હી કા બાગ થા ઔર હક્કીકી મદની મુન્ને, આશિકાને રસૂલ કી આંખોં કે તારે, મક્કી મદની મુસ્તફા صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે દુલારે હૃજરતે ઇબ્રાહીમ કી વિલાદતે બા સાઝાદત યર્હાં હુર્રી થી । સરકારે મદીના صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કા યહાં નમાજ પઢના સાબિત હૈ । (جذب القلوب، ص 127) આજ કલ યેહ મુક્દસ મશરબા યા'ની મુબારક બાગ કબ્રિસ્તાન બના હુવા હૈ, કબ્રિસ્તાન કે દરમિયાન એક છોટી સી કુદીમ મસ્જિદ હૈ જિસ કે સેહૂન મેં એક નિહાયત હી ખ્રસ્તાહાલ કુંવાં હૈ । એક મુર્રિખ કા બયાન હૈ : “મુझે જબ ભી દાખિલે મેં કામ્યાબી મિલી, મૈં ને ઇસ મસ્જિદ મેં તદ્ફીન કા સામાન પાયા હૈ !” મૌજૂદા ચાર દીવારી કે બાહર પુરાની તર્જુ કી એક બિગ્રે છત કી મસ્જિદ બના દી ગઈ હૈ । એક મુહ્કિક્રિકું કા કહના હૈ કિ ઇસ કી કોઈ તારીખી હૈસિયત નહીં અસ્લ મસ્જિદ શરીફ મશરબા (યા'ની બાગ શરીફ) કે અન્દર હી હૈ ।

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ ﴿صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ﴾

﴿11﴾ મરિજદે બની કુરૈજા

યેહ મસ્જિદ શરીફ હર્રએ શરકિયા કે પાસ “મસ્જિદે શામ્સ” સે કાફી ફાસિલે પર જાનિબે મશરિક (EAST) મસ્જિદે ફજીખ ઔર મશરબએ ઉમ્મે ઇબ્રાહીમ કે દરમિયાન વાકેઅ થી । સરકારે દો આલમ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને બનૂ કુરૈજા કે મુહાસરે કે દૌરાન ઇસ મસ્જિદ કો નમાજ કે લિયે મુક્રર કિયા થા । (106/8-બિર્યાણ) એક રિવાયત કે મુતાબિક “મસ્જિદે બની

“કુરૈજા” ઉસ મુક્દદ્સ મકામ પર બનાઈ ગઈ થી જહાં 5 હિજરી (627 ઈ.) મેં “ગાજવએ બનૂ કુરૈજા” કે મૌકાઅનુભૂતિ પર મહાબૂબે રબ્બે અર્શ કે લિયે “અરીશ” (યા’ની ધૂપ સે બચને કે લિયે સાઇબાન) નસ્બ કિયા ગયા થા । એક રિવાયત કે મુતાબિક કરીબ હી એક ખાતૂન કા ઘર થા જિસ મેં સરકારે મદીના ને નમાજ અદા ફરમાઈ થી । હજરતે ઉમર બિન અબ્ડુલ અજીજ ને તૌસીઅ કે દૌરાન ઇસ મુબારક મકાન કો ભી મસ્ઝિદ શરીફ મેં શામિલ કર લિયા થા ।

(جذب القلوب، ص 126)

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ ﴿٣﴾

﴿12﴾ મારિજદુન્નૂર

એક બાર હજરતે ઉસૈદ બિન હુજીર ઔર હજરતે ઉબ્બાદ બિન બિશર દોનોં દરબારે રિસાલત સે કાફી રાત ગુજરને કે બા’દ અપને ઘરોં કો રવાના હુએ । અન્ધેરી રાત મેં જબ રાસ્તા નજર નહીં આયા તો અચાનક હજરતે ઉસૈદ બિન હુજીર ﷺ કી લાઠી રૌશન હો ગઈ ઔર યેહ દોનોં ઉસ કી રૌશની મેં ચલતે રહે । જબ દોનોં કા રાસ્તા અલગ અલગ હો ગયા તો હજરતે ઉબ્બાદ બિન બિશર ﷺ કી લાઠી ભી રૌશન હો ગઈ ઔર દોનોં અપની અપની લાઠી શરીફ કી રૌશની મેં અપને અપને ઘર પહુંચ ગએ । (سنن أبي حمزة، ج 4، ح 277، حدیث: 12407)

જિધર દોનોં સહાબી જુદા હુએ થે વહાં યા’ની મસ્ઝિદે નબવી શરીફ કે શિમાલ મશરિકી હિસ્સે મેં જન્નતુલ બકીઅ કે ઉસ પાર જહાં કબીલા બની અબ્ડુલ અશહલ આબાદ થા, પહલી સદી હિજરી કે મુજદ્વિદ અમીરુલ મોઅમિનીન હજરતે ઉમર બિન અબ્ડુલ અજીજ રહેલી ને “મસ્ઝિદુન્નૂર” તા’મીર કરવાઈ થી ।

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ ﴿٣﴾

﴿13﴾ મસ્તિજદે ફરહુ

જબલે ઉહુદ કે દામન મેં “શાઅબે જરાર” કી જાનિબ એક છોટી સી મસ્તિજદ હૈ । ગૃજવાએ ઉહુદ કે મશહૂર વ મા’રૂફ કમસિન મુજાહિદ હજરતે રાફેઅભુ રૂફુલીલુસ્સેમ સે રિવાયત હૈ, સરકારે મદીના ચીની નુહે લાભના શિરે, 57/1 મતરી કે ક્રૌલ કે મુતાબિક “જોહર વ અસ્ર કી નમાજેં યહાં અદા ફરમાઈ થો ।” (وَقَاءُ الْوَقَاءِ، 2/848) બા’જ મુર્રિખીન કે નજીદીક ગૃજવાએ ઉહુદ મેં સરકારે મદીના ચીની નુહે લાભના શિરે, કે જાખ્મહાએ મુબારકા યહાં ધોએ ગએ થે ઇસ લિયે યેહ “મસ્તિજદે ગુસ્લ” કે નામ સે ભી જાની જાતી થી । સગે મદીના ચીની નુહે ને બહુત સાલ પહલે ઉસ મકામ પર મસ્તિજદ કા એક ખન્ડર દેખા થા જિસ કે ગિર્દ લોહે કે ખારદાર તાર લગે હુએ થે । ગાલિબન યેહ “મસ્તિજદે ફરહુ” હી થી । યેહ હમારે મકાની મદની સરકાર, ચીની નુહે કી સજદા ગાહ કી યાદગાર હૈ ।

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ صَلُوٰ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿14﴾ મસ્તિજદે બની જફર (યા મસ્તિજદે બગલા)

જન્તુલ બક્રીઅભુ કે શરકી જાનિબ (યા’ની EAST મેં) હર્રએ શારકિયા કી તરફ “ઔસ” નામી કબીલે કી એક શાખ “કબીલએ બની જફર” આબાદ થા, યેહ “મસ્તિજદે બની જફર” વહાં થી, ઇસે મસ્તિજદે બગલા (યા’ની ખચ્ચર વાલી મસ્તિજદ) ભી કહા જાતા હૈ । વહાં સરકારે દો આલમ મસઊદ ને એક ચદ્વાન પર તશરીફ ફરમા હો કર હજરતે અબ્ડુલ્લાહ બિન મસઊદ ચીની સે તિલાવત સુની થી ઔર ઇસ કદર રોએ થે કિ દાઢી મુબારક આંસૂઓં સે તર હો ગઈ થી । (مُجَمِّعٌ كَبِيرٌ، 19/243) વોહ ચદ્વાન મુબારક તબરૂકન મસ્તિજદ મેં રખી ગઈ થી, અશિકાને રસૂલ ઉસ કી જિયારાત સે

અપની આંખેં ઠન્ડી કરતે થે । બા'જ મુઅર્રિખીન ને લિખા હૈ કિ બે ઔલાદ ઔરતેં ઉસ પર બૈઠ કર દુઆ કરતીં તો ઔલાદ કી ને'મત સે સરફરાજુ હો જાતી થીં । (جذب القلوب، ص 128)

વહાં ઔર ભી તબરુકાત થે, જિન મેં એક પથ્થર શરીફ પર સુલ્તાને બહૂરો બર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી સુવારી કે ખ્ચ્વર કે સુમ (યા'ની ખુર) મુબારક કા નિશાન થા, એક પથ્થરે મુનવ્વર પર મદીને કે તાજવર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી કોહની મુબારક ઔર મુકુદસ ઉંગલિઓં કે નિશાનાત થે । (جذب القلوب، ص 128)

صلوا على الحبيب ﴿١٥﴾ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ

﴿15﴾ મસ્જિદે માઇદા

મસ્જિદે બની જફ્રા કે કરીબ હી “મસ્જિદે માઇદા” વાકેઅ થી । મન્કૂલ હૈ યેહ ઉસી મકામ પર બની થી જિસે સુલ્તાને કૌનો મકાન صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને નજરાન કે નસરાનિયોં કે સાથ મુબાહલે કે લિયે મુન્તખ્બ ફરમાયા થા صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ઔર જિસ જગહ સલમાન ફારસી رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને સરકારે નામદાર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે લિયે લકડિયાં ગાડું કર અપની ચાદર તાન કર સાઇબાન ખડા કિયા થા صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ઔર હુજૂરે પુરનૂર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ અપને અહલે બૈત કે હમરાહ વહાં તશરીફ લાએ થે । એક તારીખી રિવાયત કે મુતાબિક ઇસ મકામ પર આકાએ નામદાર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ મેં ખાના નાજિલ હુવા થા । ઇસ લિયે ઇસે “મસ્જિદે પન્જ પિયાલો” ભી કહતે હું । યહાં આશિકાને રસૂલ ને બત્તોરે યાદગાર ગુમ્બદ બનાએ થે । 1400 હિ. મેં સગે મદીના عَفَى عَنْهُ ને ઇસ મુકુદસ મકામ કે ખન્દર કી જિયારત કી થી, ગુમ્બદ વગૈરા મૌજૂદ નહીં થે, આશિકાને રસૂલ કે લિયે ઉન ફ્રજાઓં કી જિયારત કર કે ઇશ્કે રસૂલ મેં દિલ જલાના ભી બહુત બડી સાંદરત હૈ ।

صلوا على الحبيب ﴿١٥﴾ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ

﴿16﴾ મસ્ઝિદે બની હરામ

યેહ મસ્ઝિદ શરીફ હજરતે જાબિર બિન અબુલ્લાહ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ કે ઉસી મકાને આલીશાન કી જગહ પર આંશિકે રસૂલ, હજરતે ઉમર બિન અબુલ અજ્જીજ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ ને બનવાઈ થી, જહાં સરવરે કાઇનાત صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે યેહ તીન મો'જિજાત જાહિર હુએ થે : ﴿1﴾ એક બકરી મેં બહુત સારે (એક રિવાયત કે મુતાબિક 1500) સહાબાએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرِّضْوَانُ કા પેટ ભર ગયા થા, ﴿2﴾ સરકારે નામદાર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને હડ્ડિયોં પર દસ્તે મુબારક રખ કર કુછ પઢા તો બકરી જિન્દા હો ગઈ થી, ﴿3﴾ હજરતે જાબિર કે ફૌત શુદા દો મદની મુન્ને સરકારે નામદાર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કી દુઆ સે જિન્દા હો ગએ થે । (ઇન ઈમાન અફરોજ વાકિઅાત કી તપ્સીલ “ફેજાને સુન્ત” જિલ્દ અબ્બલ સફ્હા 345 તા 349 પર મુલાહજા ફરમાઇયે) ઇસી મકાને અજીમુશશાન મેં સરકારે દો જહાન صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને એક નમાજ ભી અદા ફરમાઈ થી । યેહ મસ્ઝિદ શરીફ, મસ્ઝિદે નબવી શરીફ સે ખ્રિસ્તા મસાજિદ જાતે હુએ “અસ્સીહ” કે અલાકે મેં સડક કે સીધે હાથ પર ઉસ બસ્તી કે અન્દર વાકેઅ હૈ જો કિ જબલે સલઅ કે દામન મેં આબાદ હૈ । 1409 હિ. મેં કંદીમ બુન્યાદોં પર યહાં શાનદાર મસ્ઝિદ બના દી ગઈ હૈ મગર બાહર મુલ્કોં સે આએ હુએ હુજ્જાજ વ મો'તમિરીન અકસર ઇસ કે દીદાર સે મહરૂમ હી રહેતે હૈને ક્યું કિ ઇસે આબાદી કે અન્દર જા કર તલાશ કરના દુશવાર હૈ ।

صَلُوا عَلَى الْحَبِيبِ ﴿٢﴾ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿17﴾ મસ્ઝિદે શૈખૈન

મસ્ઝિદે નબવી શરીફ સે મજારે હમ્જા પર જાતે હુએ ઉલટે હાથ પર દૂર હી સે યેહ મસ્ઝિદ શરીફ નજર આ જાતી હૈ । ઇસ મુબારક મકામ

કો બહુત સારી મદની નિસ્બતે હાસિલ હૈ મસલન 《1》 ગૃજવએ ઉહુદ કે લિયે જાતે હુએ સરકારે દો જહાં ﷺ ને યહાં પહલા પડાવ ફરમાયા ઔર રાત કા કુછ હિસ્સા ગુજારા થા 《2》 યહાં આકાએ મદીના ને એક યા દો નમાજેં અદા ફરમાઈ થીં 《3》 ઇસી જગહ જિસ્મે પુર અન્વાર પર હથ્યાર ઔર જિર્હેં સજાઈ થીં 《4》 યહાં જંગી તથ્યારિયોં કા મુઅયના ઔર મુજાહિદીન કા ઇન્તિખાબ ફરમાયા થા ઔર કર્ડ મદની મુન્નોં કો વાપસ લૌટાયા થા 《5》 યહી મદની મુન્ને હજરતે રાફેઅٰ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ બઢે નજર આને કે લિયે પાંવ કી ઉંગલિયોં પર ખડે હો ગએ થે તો બારગાહે રહ્મત સે ઇજાજત મિલ ગઈ થી, ઇસ પર એક ઔર મદની મુન્ને સમુરા બિન જુન્દુબ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને અર્જું કી થી કિ મૈં રાફેઅٰ સે જિયાદા તાકતવર હું, ફિર દોનોં મેં કુશ્ટી હુર્દી ઔર સમુરા ગાલિબ આ ગએ થે ઔર સાથ ચલને કી ઇજાજત પા ગએ થે। ઇસ મસ્જિદ શરીફ કો “મસ્જિદુશૈખૈન” કહને કી વજહ યેહ હૈ કિ યહાં એક બૂઢે અન્ધે યહૂદી ઔર અન્ધી યહૂદન બૂઢિયા કે જુદા જુદા દો કલ્પે થે। બૂઢે કો અરબી મેં “શૈખ્” કહતે હૈ ઇસ વજહ સે વોહ આબાદી દો બૂઢોં કે સવબ “અશ શૈખૈન” કે નામ સે મશ્હૂર થી। ઇસ મસ્જિદ શરીફ કે ઔર ભી નામ હૈન : 《1》 મસ્જિદે દિર્ય 《2》 મસ્જિદે બદાઇઅٰ ઔર 《3》 મસ્જિદે અદવી। આજ કલ ઔકાફે મદીના કી તરફ સે જદીદ તર્જુ પર તા’મીર કર કે ઇસ કા નામ “મસ્જિદે ખૈર” રખા ગયા હૈ।

صَلُوٰ اٰلِي الْحَبِيبِ صَلُوٰ اللَّهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

《18》 મસ્જિદે મિસ્તરાહ

યેહ મસ્જિદ શરીફ મસ્જિદે શૈખૈન સે થોડે હી ફાસિલે પર ઉહુદ શરીફ કી તરફ જાતે હુએ એન સડક પર વાકેઅ હૈ। ઇબ્તિદાએ ઇસ્લામ મેં

ઇસે “મસ્ઝિદે બની હારિસા” કહા જાતા થા ક્યૂં કિ વહાં કબીલએ બની હારિસા (ઔસી) આબાદ થા । એક રિવાયત કે મુતાબિક એક સહાબી (હારિસ બિન સા'દ બિન ઉબૈદુલ હારિસી رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ફરમાતે હું : “રસૂલુલ્લાહ ને હમારી મસ્ઝિદ મેં નમાજ અદા ફરમાઈ થી ।” (865/2، وفاء، الوفاء)

સરકારે મદીના صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ને ગજવાએ ઉહુદ સે વાપસી પર યહાં થોડી દેર ઇસ્તિરાહત યા'ની આરામ ફરમાયા થા । ઇસી લિયે ઇસે મસ્ઝિદે મિસ્તરાહ કહા જાતા હૈ । આજ કલ યહાં આલીશાન મસ્ઝિદ બની હુર્ઝ હૈ ।

صلوا على الحبيب ﷺ صلوا الله على محمد

﴿19﴾ માસ્ઝિજદે મિસ્ખબહ (યા માસ્ઝિજદ બની ઉનૈફ)

યેહ મસ્ઝિદ શરીફ મસ્ઝિદે કુબા કે સામને વાલે અલાકે મેં વાકેઅ હૈ । મસ્ઝિદે કુબા કે સામને સર્વિસ રોડ પર આબાદી કે અન્દર કી ત્રફ દાખિલ હોં તો આગે ચલ કર “મુસ્તૌ દઆતુલ ગસ્સાન” કે ફૌરન બા'દ એક ખસ્તા હાલ મસ્ઝિદ શરીફ કી ગૈર મુસ્કુફ (યા'ની બિગૈર છત કે) ચાર દીવારી નજર આતી થી જિસ કે અત્રાફ મેં મલબે કા ઢેર ભી દેખા ગયા હૈ । (ખુદા જાને તા દમે તહેરીર વોહ મસ્ઝિદ શરીફ કિસ હાલ મેં હૈ !) કબીલએ બની ઉનૈફ કે લોગ યહાં આબાદ થે, ઇસ મકામ પર સહાબાએ કિરામ જમથું صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ જમથું હો કર સરકારે મકકા મુકર્રમા صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ કી મકકા શરીફ સે આમદ કા ઇન્તિજાર કિયા કરતે થે, આખિરે કાર ઇન કી મુરાદ બર આઈ ઔર સરકારે દો આલમ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ કી બ સૂરતે હિજરત તશરીફ આવરી હો ગઈ । ઇસી મકામ પર સરકારે આલી વકાર صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ને હિજરત કે બા'દ પહલી નમાજે ફંજ અદા ફરમાઈ થી ।

صلوا على الحبيب ﷺ صلوا الله على محمد

﴿20﴾ मस्जिदे बनी जुरैक़

बैअंते उँक्बए अव्वल में ईमान लाने के बा'द हज़रते अबू राफ़ेअ़ बिन मालिक जुरैक़ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ने ﴿अल्लाह﴾ के महबूब صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ के मदीनए मुनव्वरा में वुरुदे मसउँद से क़ब्ल ही येह मस्जिद शरीफ़ बना ली थी और ईमान लाने वाले हज़रात वहां नमाज़ पढ़ते और अबू राफ़ेअ़ बिन मालिक जुरैक़ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ को बारगाहे रिसालत से उस वक़्त तक का नाज़िल शुदा कुरआने करीम का जो हिस्सा इनायत हुवा था उस की तिलावत करते थे । सरकारे मदीना صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ इस मस्जिद में दाखिल हुए हैं । (857/2، الوفاء، دفء)

मस्जिदे जुरैक़ मस्जिदे ग़मामा और मौजूदा कोर्ट के दरमियानी हिस्से में किसी जगह पर वाकेअ़ थी, आशिक़ाने रसूल अच्छी अच्छी नियतों के साथ वहां की फ़ज़ाओं को निगाहों से चूम कर बरकतें हासिल करें ।

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيبِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿21﴾ मस्जिदे कतीबा

मदीनए मुनव्वरा के अव्वलीन अन्सारी सहाबी हज़रते अबू राफ़ेअ़ बिन मालिक जुरैक़ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ग़ज़वए उहुद में शहीद हो गए । मुबारक लाश की आप رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ के मकाने आ़लीशान ही में तदफ़ीन की गई । बा'द में खानदान वालों ने उस मकाने बरकत निशान पर इस तरह मस्जिद ता'मीर की, कि आप رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ का मज़ारे पुर अन्वार सहन में आ गया । सूफ़ियाए किराम का मशहूर सिलसिलए तरीक़त “सनौसिया” आप رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ही की औलाद से जारी हुवा है । इस मस्जिद शरीफ़ के क़रीब उसमानियों (तुर्कों) ने आरिज़ी फौज़ी बैरेकें बनवाई हुई थीं, चूंकि अरबी में फौज़ी बटालियन या यूनिट को “कतीबा” कहते हैं इस लिये वोह अलाक़ा

“કતીબા” કહલાને લગા ઔર ઇસી વજહ સે ઉસ મસ્જિદ શરીફ કો “મસ્જિદુલ કતીબા” કહા જાને લગા । યેહ મસ્જિદ મઅ એક કદીમ મીનાર ઇસ તહરીર સે ચન્દ સાલ કબ્બલ તક બાકી થી, પંજ વક્તા નમાજોં કી ભી તરકીબ થી ।

صَلُوٰ عَلَى الْحَبِيبِ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ ﴿٢٢﴾

﴿22﴾ મસ્જિદે બની દીનાર

અમીરુલ મોઅમિનીન હજરતે અબૂ બક્ર સિદ્દીકું رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને હિજરત કે બા'દ મદીનએ મુનવ્વરા મેં ખાનદાને બની દીનાર બિન નજ્જાર કી એક ખાતૂન સે શાદી ફરમાઈ, એક બાર ઉન્હોંને સરકારે નામદાર કી ખિદમત મેં દા'વત પેશ કી ઔર તશરીફ લા કર નમાજ અદા કર કે ઘર કો મુનવ્વર કરને કી ઇલ્લિજા કી । શરફે કબૂલિય્યત સે સરફરાજી મિલી ઔર વહાં કદમ રંજા ફરમા કર શહનશાહે રિસાલત مَسْأَلَةُ اللّٰهِ عَنْهُ وَالْمَوْلَى وَسَلَّمَ ને નમાજ અદા ફરમાઈ । (૧૮૬૬/૨، ૩) ઇસી મકાને અલીશાન પર ડુર બિન અબુદુલ અજીજ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને બતૌરે યાદગાર “મસ્જિદે બની દીનાર” બનવાઈ । બા'દ મેં અલાકાએ બની દીનાર મેં ધોબિયોં કી આબાદી હો ગઈ, વહાં ધોબી ઘાટ બન ગાએ, જિસ સે વોહ મહલ્લા “અલાકાએ ગૃસ્સાલીન” મશહૂર હુવા ઔર યેહ મસ્જિદ, “મસ્જિદે ગૃસ્સાલીન” કહલાને લગી । આજ કલ ઇસે “મસ્જિદે મુગૈસલા” કહતે હૈં । ઇસ મસ્જિદ શરીફ કા નયા મહલે વુકૂઅ યા'ની પતા : મહલ્લતુલ માલિહ, મદ્રસા અસ્કરિયા કે પીછે આબાદી મેં તકરીબન આધા કિલો મીટર અન્દર કી તરફ હૈ । અબ ઇસ તારીખી મુતબર્રક મસ્જિદ કે કરીબ જદીદ સહૂલતોં સે આરાસ્તા એક બડી મસ્જિદ બના દી ગઈ હૈ । જિસ કી વજહ સે ઇસ મુબારક મસ્જિદ કી તરફ લોગોં કા

રુજ્ઘાન કમ હै ઔર ઇસ કી અસ્લ હૈસિયત પર ગુમનામી કી ધુન્ડલાહટ છા રહી હૈ ।

صَلُوٰ عَلٰى الْحَبِيبِ ﴿٤٣﴾ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ

﴿23﴾ મસ્ઝિદે મીનારતૈન

હજરતે હરામ બિન સા'દ બિન મુહિયસા رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ સે મરવી હૈ કી શાહે ખૈરુલ અનામ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇસ મકામ પર નમાજ પઢી થી । (879-878/2) આશિકાને રસૂલ ને બતાઈ યાદગાર યહાં “મસ્ઝિદે મીનારતૈન” તા'મીર ફરમાઈ । ઇસ કા પતા યેહ હૈ : મસ્ઝિદે નબવી શરીફ સે શારેએ અમ્બરિયા (કદીમ નામ શારેએ મકકા) સે હો કર વાદિયે અકીક કી તરફ જાએં તો તકરીબન આધે કિલો મીટર કે ફાસિલે પર પેટ્રોલ પમ્પ આએગા, ઇસ સે થોડા સા આગે સીધે હાથ પર એક ખુલા મૈદાન હૈ જહાં અબ એક બહુત બડી મસ્ઝિદ બનાઈ ગઈ હૈ, જિસે “મસ્ઝિદે મીનારતૈન” હી કે નામ સે પુકારા જાતા હૈ ।

મરી હુર્રી બકરી

યેહ મશહૂર વાકિઅા ભી “મસ્ઝિદે મીનારતૈન” વાલે મકામ કી તરફ ગુજરતે હુએ હુવા થા । ચુનાન્ચે એક મરતબા શાહે ખૈરુલ અનામ سَاهِبِ الرِّضْوَانِ સહાબાએ કિરામ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ કે હમરાહ ઇસી મકામ સે ગુજર રહે થે । અચાનક હુજૂરે પુરનૂર કી નિગાહે મુબારકા એક મુર્ડા બકરી પર પડી જિસ સે બદબૂ આ રહી થી, સહાબાએ કિરામ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને નાક પર કપડે ડાલ લિયે જિસ પર રસૂલુલ્લાહ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ને ઇર્શાદ ફરમાયા : ઇસ બકરી કા અપને માલિક પર ક્યા અસર દેખતે હો ? ઉન્હોંને અર્જુ કી : યા રસૂલુલ્લાહ صَلُوٰ اللّٰهُ عَلٰيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ યેહ ક્યા અસર દિખા સકતી

હૈ ? રસૂલુલ્લાહُ ﷺ ને ફરમાયા : **આલ્હાન્** પાક કે સામને યેહ દુન્યા ઇસ સે ભી હલ્કી હૈ જિતના યેહ બકરી અપને માલિક કે લિયે હલ્કી હૈ । (وقاء الوفاء، 2، 878)

صلوا على الحبيب ﷺ صلى الله على محمد

﴿24﴾ મસ્ઝિદે જુમુઝા

યેહ મસ્ઝિદ શરીફ મસ્ઝિદે કુબા સે મસ્ઝિદે નબવી શરીફ કી તરફ જાતે હુએ સીધે હાથ પર આતી હૈ । હિજરતે મુબારકા કે મૌકાઅન્ પર કુબા શરીફ સે ફારિગ્ હો કર મહૂબૂબે રબ્બુલ અનામ صلى الله عليه وآله وسَلَّمَ મઅન્ સહાબએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرَّحْمَةُ આજિમે મદીના હુએ ઔર યેહ જુલૂસ મુબારક જબ “બની સાલિમ” કે અલાકે સે ગુજરા તો મકામી હજરાત ને કુછ દેર અપને યહાં કિયામ કી ઇલ્લિજા કી જો મન્જૂર કર લી ગઈ । ઇસી દૌરાન નમાજે જુમુઝા કા વક્ત આ ગયા, તો રહ્મતે આલમ صلى الله عليه وآله وسَلَّمَ ને સહાબએ કિરામ عَلَيْهِمُ الرَّحْمَةُ કે હમરાહ બા જમાઅત પહલી નમાજે જુમુઝતુલ મુબારક અદા ફરમાઈ । જહાં નમાજ અદા કી ગઈ વહાં બા કાએદા મસ્ઝિદ બના લી ગઈ ।

صلوا على الحبيب ﷺ صلى الله على محمد

﴿25﴾ મસ્ઝિદે મિ'રાસ

યેહ મસ્ઝિદ શરીફ મીકાતે અહલે મદીના “જુલ હુલૈફા” કે કિબ્લે કી જાનિબ હુવા કરતી થી । યેહ ઉસ મકદ્દસ જગહ પર વાકેઅન્ થી જહાં શાહનશાહે કાઇનાત صلى الله عليه وآله وسَلَّمَ ને મક્કાએ મુકર્રમા સે વાપસી પર રાત ગુજારી થી ઔર આરામ ફરમાયા થા । અબ ઇસ મસ્ઝિદે મુબારક કી જિયારત નહીં હો સકતી !

صلوا على الحبيب ﷺ صلى الله على محمد

﴿26﴾ મરિજદે જુલ હુલૈફા

યેહ મસ્ઝિદ શરીફ મસ્ઝિદે નવવી શરીફ કે જુનૂબે મગૃરિબ મેં તકરીબન 9 કિલો મીટર કે ફાસિલે પર વાકેઅ હૈ। આજ કલ યેહ મકામે બીરે અલી યા અબ્યારે અલી કે નામ સે મશહૂર હૈ ઔર યેહ અહલે મદીનએ મુનવ્વરા કી મીકાત હૈ। મસ્ઝિદે જુલ હુલૈફા કા પુરાના નામ “મસ્ઝિદે શજરા” હૈ। હજરતે અબ્ડુલ્લાહ બિન ઉમર رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سે મરવી હૈ કિ નબિયે આખિરુજ્જમાન, શહનશાહે કૌનો મકાન ﷺ મદીનએ મુનવ્વરા સે “શજરા” કે રાસ્તે સે બાહર તશરીફ લે જાતે ઔર મુઅર્રસ કે રાસ્તે સે મદીને આતે ઔર જબ મકકતુલ મુકર્રમા તશરીફ લે જાતે તો “મસ્ઝિદે શજરા” મેં નમાજ પઢતે થે ઔર જબ વાપસ તશરીફ ફરમા હોતે તો જુલ હુલૈફા મેં નાલે કે બીચ મેં નમાજ અદા કરતે થે, વહીં રાત ભર કિયામ રહતા યહાં તક કિ સુબ્હ હોતી। (1533:516، حديث: 1/جاري) હજરતે અબ્ડુલ્લાહ બિન ઉમર رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فરમાતે હૈ કિ રસૂલે ગૈબદાન આકાએ દો જહાન ચલી લાલુલ્લાહ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَسَلَّمَ (રસૂલુલ્લાહ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَسَلَّمَ، ص: 607، حديث: 1188) હિજ્જતુલ વદાઅ કે લિયે તશરીફ લે જાતે વક્ત જુલ હુલૈફા પહુંચે તો વહાં મસ્ઝિદ મેં દો રકાત પઢ્યો। (501-502، أبا عبد الله بن المبارك، ص: 1188) અબ યહાં બ નામ “મસ્ઝિદે જુલ હુલૈફા” એક આલીશાન મસ્ઝિદ કાઇમ હૈ।

صَلُوا عَلَى الْحَبِيبِ ﴿٢٦﴾ صَلُّوا عَلَى اللَّهِ عَلَى مُحَمَّدٍ

﴿27﴾ મરિજદે કિબ્લતૈન

યેહ મુબારક મસ્ઝિદ અલ હર્તુલ વબરહ (અલ હર્તુલ ગ્રાબિય્યહ) મેં “વાદિયે અક્રીક્ત” કે “અલ અર્રસા” નામી મૈદાન કે કરીબ વાકેઅ હૈ।

मसाजिदे ख़ूमसा भी वहीं क़रीब ही वाकेअ हैं। “‘बीरे रूमा’” (या’नी उँसमाने ग़नी عَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ का कुंवां) मदीनए मुनव्वरा से जाते हुए इस मस्जिद शरीफ़ के दाएं (या’नी सीधी) जानिब है। हुजूरे पुरनूर صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने यहां नमाजे ज़ोहर अदा फ़रमाई है। येह मस्जिदे मुक़द्दस “‘बनू سुलैम’” के नाम से मुतआरफ़ थी क्यूं कि यहां क़बीलए बनू सुलैम आबाद था। हिजरत के सत्तरहवें महीने 15 रजबुल मुरज्जब 2 हि। (जनवरी 624 ई.) ब रोज़ शम्बा (या’नी हफ़्ते के रोज़) मेरे आक़ा صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ने यहां पर अभी ज़ोहर की दो रकअत अदा फ़रमाई थी कि तहवीले क़िब्ला का हुक्म नाज़िल हो गया, बक़िय्या दो रकअत बैतुल्लाह शरीफ़ की तरफ़ मुंह कर के अदा फ़रमाई। इस वजह से इस का नाम मस्जिदे क़िब्लतैन (या’नी दो क़िब्लो वाली मस्जिद) हुवा। बतौरे यादगार आशिक़ाने रसूल ने बैतुल मुक़द्दस की तरफ़ दीवार में क़िब्ले का निशान बना दिया था और इस में “‘आयाते तहवीले क़िब्ला’” नक़श कर दी थीं, आशिक़ीने ज़ाइरीन इस निशान को भी मस कर के बरकत हासिल करते थे। अब वोह दीवार शरीफ़ हटा दी गई है और सद्र दरवाज़े की जानिब छत पर क़िब्लए अब्वल की सम्त के इज़्हार के लिये मुसल्ले का नक़श बना दिया गया है।

येह रिसाला पढ़ कर दूसरे को दे दीजिये

शादी ग़मी की तक़रीबात, इज्जिमाआत, आ’रास और जुलूसे मीलाद वगैरा में मक्तबतुल मदीना के शाएअ कर्दा रसाइल और मदनी फूलों पर मुश्तमिल पैम्फ़लेट तक़सीम कर के सवाब कमाइये, गाहकों को ब निय्यते सवाब तोहफ़े में देने के लिये अपनी दुकानों पर भी रसाइल रखने का मा’मूल बनाइये, अख्बार फरोशों या बच्चों के ज़रीए अपने महल्ले के घर घर में माहाना कम अज़ कम एक अ़दद सुन्तों भरा रिसाला या मदनी फूलों का पैम्फ़लेट पहुंचा कर नेकी की दा’वत की धूमें मचाइये और ख़ूब सवाब कमाइये।

ફેહરિસ્ત

મજામીન	સફ્હાનંબર	મજામીન	સફ્હાનંબર
﴿1﴾ મસ્જિદે કુબા	2	﴿14﴾ મસ્જિદે બની જાફર (યા મસ્જિદે બગ્લા)	
ઢુરે કા સવાબ	3		11
ફારૂકે આ'જમ ઔર કુબા	3	﴿15﴾ મસ્જિદે માઇદા	12
અબ્ડુલ્લાહ બિન ઢુર ઔર કુબા	3	﴿16﴾ મસ્જિદે બની હરામ	13
﴿2﴾ મસ્જિદે ફજીખ્	3	﴿17﴾ મસ્જિદે શૈખ્બૈન	13
﴿3﴾ ખ્રમ્સા (યા સબ્ઝા) મસાજિદ	4	﴿18﴾ મસ્જિદે મિસ્તરાહ	14
﴿4﴾ મસ્જિદે ગ્રામામા	5	﴿19﴾ મસ્જિદે મિસ્બહ	
﴿5﴾ મસ્જિદે ઇજાબા	5	(યા મસ્જિદ બની ઉનૈફ)	15
﴿6﴾ મસ્જિદે સુક્યા	6	﴿20﴾ મસ્જિદે બની જુરૈક	16
﴿7﴾ મસ્જિદે સજદા	7	﴿21﴾ મસ્જિદે કતીબા	16
﴿8﴾ મસ્જિદે જિબાબ (યા મસ્જિદે રાયા)	8	﴿22﴾ મસ્જિદે બની દીનાર	17
﴿9﴾ મસ્જિદે ઐનૈન	8	﴿23﴾ મસ્જિદે મીનારતૈન	18
﴿10﴾ મસ્જિદે મશરબા ઉમ્મે ઇબ્રાહીમ	9	﴿24﴾ મસ્જિદે જુમુઆ	19
﴿11﴾ મસ્જિદે બની કુરૈજા	9	﴿25﴾ મસ્જિદે મિ'રસ	19
﴿12﴾ મસ્જિદુન્નૂર	10	﴿26﴾ મસ્જિદે જુલ હુલૈફા	20
﴿13﴾ મસ્જિદે ફસ્હ	11	﴿27﴾ મસ્જિદે કિબ્લતૈન	20

अगले हफ्ते का रिसाला

